

Katona Csaba

A FÜREDI FOTÓS

Talabér Gyula (1924-1962)

1961. december 6-ai keltezéssel levél érkezett Balatonfüredre, a Csók utca 6. (ma 15.) szám alatt található Ágnes-villába. A fejléces papír, a Fotokinoverlag Halle értesítése arról szólt, hogy a fenti cím alatt lakó „Herrn Talabér Gyula” 40 NDK-s márkával gazdagodott egy általa készített fénykép fejében („für die Mitarbeit am unserer Zeitschrift »Fotografie« Heft 12/61”), amelyet az idézetben jelzett hallei lap le is közölt.¹ Ez a rövid, ám adatgazdag forrás nem áll egyedül, számos másik társítható mellé, így például a Petőfi Irodalmi Múzeum számlájának szelvénye, amely arról tanúskodik, hogy a múzeum 75 forintot fizetett Talabér Gyula számára ugyanezen év decemberében „3 db. korabeli, a Jókai-villát ábrázoló fényképért”.² A példákat még hosszan lehetne sorolni, azonban vélhetően fölösleges, ennyiből is kiderül, hogy az az irathagyaték, amelyből fenti két forrás idéztem, egy fotózással is foglalkozó, sőt bízvást fotóművésznek nevezhető ember után maradt fent. Az, hogy Talabér Gyula korábban ismeretlen életműve és benne az 1950-es és 1960-as évek fordulójának Balatonfüredre vonatkozó része feltárható, voltaképpen kizárólag a leszármazottaknak köszönhető. Ők őrizték meg ugyanis a fent említett Ágnes-villa padlásán töredékes levelezését, fekete–fehér fényképeit, üvegnegatívjait, amit aztán a villa 1993. évi eladását követően a család nem hagyott sorsára, hanem továbbra is megtartott és máig nagy becsben tart.

Ma már közismert, hogy a magánhagyatékok mind nagyobb szerepet kapnak a történettudományban, különösen igaz ez a helytörténetre. A fotó mint történeti forrás pedig ugyancsak mind

1 A Fotokinoverlag Halle értesítése Talabér Gyulának. Halle, 1961. december 6. Az idézett források szinte mind Talabér Gyula magánkézen levő hagyatékából származnak, így a citált leveleket stb. csupán dátummal, illetve a címzett és feladó nevével jelzem, kivéve, ha nem e forráscsoportból származik a hivatkozott dokumentum. Talabér személyére lásd még: KATONA Csaba: *„Távolban egy fehér vitorla” – Talabér Gyula balatonfüredi fotói az 1950-es, 1960-as évek fordulóján*. In: *A közép-dunántúli régió városainak szocialista kori története. A 2011. október 20-án Várpalotán és 2012. május 9-én Pápán rendezett konferenciák előadásai*. Szerk. KATONA Csaba – KOLTAI Gábor – RÁCZ Attila – SZÜTS István Gergely. Legenda Közművelődési Egyesület – Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára, Budapest – Veszprém, 2012. (Veszprém Megyei Levéltár kiadványai, 29.) 161–186. pp. Jelen írás ez utóbbi tanulmány bővített változata (K. Cs.).

2 A Petőfi Irodalmi Múzeum szelvénye. 1961. december 23.

hangsúlyosabb szerephez jut, lásd erre példának Budai László írását³ a várpalotai könyvtárban őrzött fényképekről. Az utóbbi évek magyarországi történetírásában is mindinkább teret nyer az az irányzat, amely fokozattan helyt ad a hivatalos, a közszereplők közéleti tevékenysége nyomán keletkezett dokumentumok mellett a magánszemélyek által létrehozott (és számos esetben csakis általuk őrzött) forrásoknak. Ezek adatainak kiaknázásával a más látásmódot hűen tükröző, eltérő hangsúlyos elemeket preferáló információk gyarapíthatják az egy-egy történeti eseményre vonatkozó tudást.⁴ Kiválóan példázza ezt az 1956. évi forradalom és szabadságharc néhány éve megünnepeelt félévszázados évfordulója, amely alkalomból Budapest Főváros Levéltára a fentieket szem előtt tartva magánemberek „emlékeit” kezdte begyűjteni, ennek folytatásaként pedig létrejött az intézményben a magánirat-gyűjtő csoport.⁵ Látnivaló, mind inkább fontossá válik a hazai történetírásban, hogy a múlt az ún. kisemberek szemszögéből megközelítve is bemutatásra kerüljön.⁶ Kövér Györgyöt idézve: „Ha nehezen is, mára a történetírás kénytelen beletörődni abba, hogy nemcsak a >>nagy embereknek<< lehet biográfiája. [...] A mikrotörténelem beköszöntével a történetírás eddig anonim szereplői is visszakaphatják identitásukat és jelentőségüket.”⁷

E gondolatok jegyében az alábbiakban arra vállalkozom, hogy felvillantsam a Balatonfüreden élő Talabér Gyula fájdalmasan rövid életének egy szakaszát, illetve fényképei segítségével megidézem a település (amely ekkor még nem város, ezt a rangot csak 1971-ben nyeri majd el) akkori hétköznapjait. Talabér Gyula apai ágon középnemesi családból származott, nemesi előnevük kisgeresdi és felsőszopori volt. Kisgeresd egykor Sopron vármegyéhez tartozott, ma már Vas megyéhez, 1928 óta Nagygeresd része. A ma Győr-Moson-Sopron megye területén található Fel(ső)szopor, ahonnan a másik nemesi előnév eredt, 1950 óta Újkér része. A család eredetét mutatja, hogy az 1819-ben itt elhunyt Talabér Lászlónak birtokai voltak helyben és a ma már szintén Újkérhez tartozó Makkoshetyén⁸ (ez utóbbi 1928-ban olvadt be Alsószoporra együtt Fel-szoporba). A család tagjai a kora újkortól bukkannak fel a nyugat-dunántúli vármegyékre vonatkozó forrásokban, főleg hivatalviselőkként, illetve birtokos nemesekként, értelmiségiként. 1829-ben Zala vármegye területén hét kétséges és 16 kétségtelen nemes Talabért írtak össze, közülük Sárszegen élt Zsigmond, László és János.⁹ Csupán néhány további példa: Talabér Ignác Sopron

3 BUDAI László: *Fotókra dermedt múlt Várpalotáról, avagy részei lehetnek-e a közkönyvtárak helyismereti gyűjteményének a családok által őrzött hétköznapi fényképek?* In: *A közép-dunántúli régió városainak szocialista kori története...* i. m. 7–23. pp.

4 Jó példa erre az alábbi kötet: *Személyes történelem*. Szerk. MOLNÁR Adrienne – KÖRÖSI Zsuzsanna – KELLER Márkus. 1956-os Intézet, Budapest, 2006.

5 KOLTAI Gábor – RÁCZ Attila: *A kisemmizett forradalmár, avagy „semmi sem örök, csak a változás, mondta Hegel”*. In: *Szívvél és tettel. Tanulmányok Á. Varga László tiszteletére*. Szerk. HORVÁTH J. András. Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára, Budapest – Salgótarján, 2008. 435-450 pp. (435. p.)

6 Például: KÖVÉR György: *Kisemberek nagy (élet)történetei*. In: *Bács-Kiskun Megye Múltjából XVIII*. Szerk. TÓTH Ágnes. Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, Kecskemét, 2003. 19–27. pp.

7 KÖVÉR György: *Az eszlári telkes jobbágy és leszármazottai*. In: *Családok, családfák, generációk*. Szerk. BANA József – KATONA Csaba. Magyar Nemzeti Levéltár Győr Megyei Jogú Város Levéltára – Magyar Országos Levéltár – Mediawave Alapítvány, Budapest – Győr, 2007. (Mediawave Konferenciák I.) 165–177. pp. (166. p.)

8 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) E 156. Urbaria et conscriptiones. Fasc. 85. No. 7.

9 <http://www.zml.hu/adatbazisok/nemesi.kataszter/osszeiras.kereso.php>.

vármegye levéltárnoka¹⁰ volt 1830–1838 között, majd pedig tiszteletbeli főjegyzője¹¹ 1840-ben, Püspökladányban bekövetkezett haláláig.¹² Talabér János (1825–1899) papköltőként lett ismert a maga idején,¹³ az ugyancsak papi pályát választó nagybátyja, Talabér György (1811–1882) pedig egyházi íróként aratott babérokat.¹⁴ 1842-ben a zálogba vevők listáján találjuk nemes Talabér István nevét Zalaegerszegen.¹⁵

Talabér Gyula Balatonfüreden született 1924. április 3-án,¹⁶ nevezetesen a Csók-villában.¹⁷ Édesapja, az idősebb Gyula (1890–1951) saját birtokán gazdálkodott a Zala vármegyei Sárszegen, de Füredre nősült, az egyik igen ismert és tekintélyes helybéli család lányát, Kenyeres Máriát (1898–1963) vette el. Az ifjabb Gyula elemi iskolába is itt, Füreden járt 1930–1934-ben, majd a helybeli polgári fiúiskolában folytatta tanulmányait 1935–1939 között. Ezt követően Székesfehérvárra került, nevezetesen a Prohászka út 55. alatt működő, 1938-ban alapított Székesfehérvári Magyar Királyi Szent István Középfokú Gazdasági Tanintézet és Mezőgazdasági Szaktanácsadó Állomáshoz, ahol 1943-ban végzett, majd az 1945-ben felállított Magyar Agrártudományi Egyetemre járt 1948-ig (ez az intézmény költözött aztán 1950-től folyamatosan Gödöllőre, ahol 2000-től a Szent István Egyetem részeként működik). Talabér Gyula ebben az évben nősült meg: június 24-én a Fejér megyei Mezőszilason (Szilasbalháson) vette feleségül Borbáth Ilonát (1928–1967), barátja Borbáth László egyetlen hűgát. Két évvel később, 1950-ben megszületett első gyermekük, Tamás, akit idővel két másik követett: Judit és András.

Eközben Talabér Gyulát érdeklődése mindinkább a műszaki dolgok felé terelte, ezek egyike volt a fényképészet, amelyet már egészen ifjú korától űzött, hamarosan pedig legkedveltebb időtöltésévé vált. Ahogy ő fogalmazott a kezdetekről: „Részben tanulmányaim folytatása közben, részben pedig utána [...] mikrotechnikával és mikrofényképezéssel foglalkoztam.” Tény, hogy már 1938-ban a fent nevezett fehérvári intézmény diákjaként elindult az Országos Diákfotó Kiállítás *Lápvirág*, valamint *Tél* című fotóival.¹⁸ Pár évvel később, 1943-ban a Masztaba Fotókiállításon bukkant fel a neve. A Hungária MTE Masztaba építészmérnök-csoport fényképező szakosztálya által rendezett kiállításra – innen a furcsának ható név¹⁹ – a (József Nádor) Műegyetem dísztermében 1943. november 21–28. között került sor. Itt a kiállítók között egyetlen mezőgazdász hallgatóként lelhető fel az akkor elsőéves Talabér Gyula neve, aki 4. helyezést ért el *Március*, *Vitamin* és *Cigaretta* című fényképeivel.²⁰

10 Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára (MNL PML) IV. 79. Pest Megyei Levéltár történetére vonatkozó iratok gyűjteménye. Fol. 74–75.

11 Nagy Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal*. XI. köt. *Taafa – Török*. Ráth Mór, Pest, 1865. 125. p.

12 <http://www.radixforum.com/surnames/talaber>.

13 *Keszthelyi Életrajzi Lexikon*. Főszerk. PAPPNÉ BEKE Judit. Keszthely Város Önkormányzata, Keszthely, 2010. 350–351. pp.

14 <http://lexikon.katolikus.hu/T/Talabér.html>.

15 Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára (MNL ZML) V. 1601. Zalaegerszeg város régi levéltára. 52. doboz. No. 709.

16 Életrajzi adatainak elsődleges forrása Balatonfüreden 1951 februárjában papírra vetett önéletrajza.

17 Talabér Gyula születési anyakönyvi kivonata. Balatonfüred, 1924. április 3.

18 A fotók hátán fennmaradt feliratok tanúsága szerint (K. Cs.).

19 A masztaba arab szó, rézsús falú, téglából vagy kőből épült, kamrákra osztott sír építményt jelent.

20 *Masztaba Fotókiállítás katalógusa*. Felelős kiadó: Hortay Géza. Budapest, 1943. 9. p.

A második világháborút követően – végzettsége révén is – mindinkább részt vállalt édesapja sárszegi birtokainak irányításában. Amíg lehetett, tartották a szoros kapcsolatot, 1948 őszén például arra kapott engedélyt, hogy Sárszegről személyesen 136 kilogramm lisztet vigyen haza Balatonfüredre.²¹ Egy beszolgáltatási lap pedig arról tanúskodik, hogy a birtok után, amely akkor összesen 54 katasztrális hold 551 négyszögöl területű volt (ebből szántó 42 hold 1121 négyszögöl), 9652 kilogramm búzát kellett beszolgáltatniuk.²² De a távolból (Füreden lakva, illetve a fővárosba járva az egyetemre) jobbára haszonbérleti szerződések révén tudott megromlott egészségű apja segítségére lenni. 1945-ben például ilyen szerződést kötött a sárszegi birtokra bizonyos Mühlleitner Kálmán helyi lakossal,²³ 1949 végéről pedig arra nézve van adatunk, hogy az akkor birtokát képző 18 katasztrális hold 1118 négyszögöl szántót és rétet két istállóval, egy magtárral, három pajtával és mezőgazdasági felszerelésekkel, gépekkel együtt a Nagyrécsesi Termelőszövetkezet keretében működő Dózsa György Termelőcsoport nevében bérbe veszi Farkas Lajos gáspárhegyi lakos 1955-ig.²⁴ A korabeli, mind nehezebbé váló helyzetet jelzi, hogy 1949-ben Talabér Gyula ekkor már Galambokon élő szülei ingatlanjaira végrehajtást róttak ki 1949 tavaszán.²⁵ Ezekben az években a család több ízben is arra kényszerült, hogy a Csók utcában ideiglenesen szállást adjon másoknak. Így Hirmann István „szerszámkészítő” és ugori születésű felesége élt náluk augusztusig.²⁶ A tolnai sváb származású, 1877-ben Vácott született Hirmann valójában szülővárosa jeles szerszámgyárosa volt, aki mérőeszköz- és szerszámgyáros iparendelvényét 1908-ban kapta meg.²⁷

Az 1945 utáni válság tehát, ahogy jószerivel mindenkit, Talabér Gyulát is sújtotta, amihez társult idővel a sárszegi birtok államosítása. Az ifjabb Gyula ennek ellenére igyekezett igazodni az új rendhez. Életrajzában édesapját nem birtokosként, hanem munkaképtelen földművelőként tüntette fel, édesanyját pedig háztartásbeliként. A FÉKOSZ-nak, majd a DÉFOSZ-nak alakulásától, a Magyar Szabadságharcos Szövetségnek 1950-től tagja lett, annak ellenére, hogy édesapja Drozdy Győző mögött a Kisgazdapárt listáján és színeiben indult az 1939. évi választásokon Zalában.²⁸ Rövidesen kenyérkereső munkát is talált Balatonfüreden, végzettségének megfelelően: 1951-től állattenyésztési előadóként dolgozott az Állami Gazdaságok Veszprém Megyei Központjában. A baromfiak tartoztak hozzá; ebbéli minőségében nyílt lehetősége arra, hogy megrendelje bizonyos Kondratyuk szovjet szerző *A baromfitenyésztés szervezése a szovhozokban* című alapvető munkáját magyarra fordítva...²⁹

21 Szállítási igazolvány Talabér Gyula számára. Zalasárszeg, 1948. október 8.

22 Talabér Gyula beszolgáltatási lapja, 1948–1949.

23 Mühlleitner Károly felülvizsgálati kérelme a nagykanizsai járásbíróshoz a Talabér Gyulával kötött haszonbérleti szerződése tárgyában. Zalasárszeg, 1947. december 29.

24 Haszonbérleti szerződés Haspel Pálné, Talabér Gyula és Marton József, valamint Farkas Lajos között. Zalasárszeg, 1949. december 8.

25 Végzés az idősebb Talabér Gyula és felesége, Kenyeres Mária ingatlanjainak terhére kirótt végrehajtásról. Budapest, 1949. május 19.

26 Hirmann István és Hirmann Istvánné kijelentkező szelvénye ideiglenes lakóhelyükről. Balatonfüred, 1949. augusztus 2.

27 Vác Város Levéltára (VVL) V. 93. c. Vác város polgármesterének iratai. Közigazgatási iratok. 1908/7566.

28 PAKSY Zoltán: *A magyarországi nemzetiszocialista mozgalmak megalakulása, tevékenysége és társadalmi bázisa a Dunántúlon 1932 és 1939 között.* (Doktori értekezés.) Pécs, 2007. 233. p.

29 Varga Kálmán, a Mezőgazdasági Dokumentációs Központ kiadványi osztályának vezetője levele Talabér Gyulához. Budapest, 1951. június 20.

E munkakört azonban nem sokáig látta el, július 30-án távozott a cégtől,³⁰ amint átadta az általa addig betöltött sajtófelelősi munkakört is július 31-én.³¹ A váltást ő maga kezdeményezte, előbb fenti év februárjában, kérve, hogy inkább gépkocsivezetőként alkalmazzák (1950 augusztusában szerzett jogosítványt személy- és tehergépkocsikra), ha pedig az nem lehetséges, akkor bocsássák el. Indoklásában családi és lakáskörülményeire hivatkozott, lakóhelyéhez (Balatonfüred) közelebb eső munkakört kívánva.³² Ezt az érvelését nem fogadták el, ezért ismételten kérte elbocsátását, immár egy orvosi bizonyítványt mellékelve, amely szerint állása az egészségét veszélyezteti.³³ Érvei ezúttal már hatottak, így munkaviszonya megszűnt. Ez komoly anyagi nehézségeket okozhatott számára, ezért erősen valószínűsíthető, hogy tényleg egészségét féltette, amikor a váltást kezdeményezte (s ezt látszik megerősíteni korai halála is). Az ekkor jelentkező súlyos pénzügyi problémák apró bizonyítéka egy zálogházi jegy, amelyet a nagykanizsai zálogház állított ki számára 30 fillérről. A zálogjegy hátán ez olvasható: 5 éves terv: béke, jólét, függetlenség...³⁴ Szerencsére a munkánélküli lét nem tartott sokáig, Talabér Gyula rövidesen állást szerzett kertészeti kutatóként a Balatonakali Kísérleti Telepen.

Talabér Gyula azonban hiába ért révbe, feleségének és neki tragikus sors jutott osztályrészül: egyiküknek sem adatott hosszú élet. Előbb a férfi halt meg alig 38 évesen 1962-ben, majd fél évtized múltán követte őt háromgyermekes özvegy felesége is, aki maga szintén csak 39. évében járt halálakor. Gyermekük közül a két idősebbet a nagyszülők, illetve a rokonság nevelték fel Füreden, a legkisebbet a Fejér megyei Mezőszilason. Talabér Gyula halálát gyenge szíve okozta – a sors keserű iróniája, hogy mindez a szívkórházáról (is) nevezetes Füreden történt meg vele. Sírja ma a balatonfüredi katolikus temetőben található.

Hogy betegsége hosszabb ideje kínozta már, annak egyértelmű bizonyítéka az a levél, amely egy évvel halála előtt kelt, és amelyet a Belgrád rakpart 17. szám alatti székhelyen működő Budapesti Fotóklub (1899. évi alapításakor: Photo Club Budapest, később, 1960-tól: Magyar Dolgozók Országos Művészfényképező Egyesülete [MADOME]) küldött neki 1961 elején. Ebben arról biztosították, hogy tekintettel súlyos állapotára, határidőn túl is elfogadják jelentkezését egy fotóversenyre képeivel, egyúttal jobbulást kívántak neki.³⁵ A szervezet figyelmességét, egyúttal azonban Talabér Gyula ismertségét is jelzi az ugyanekkor kelt távirat is, amelyben az elnökség és a tagság kívánt mielőbb gyógyulást – a táviratot a fővárosi István Kórházba címezték a komoly betegségben szenvedő tagtársnak.³⁶ Akkor már mintegy három éve volt a MADOME tagja, felvételi kérelmét 1958. február 24-én fogalmazta meg.³⁷ Ezt azért hangsúlyoznám, mert e helyt a legfontosabb a fenti adatok sorából a MADOME-hez fűződő kapcsolata. Ez ugyanis világosan jelzi azt a folyamatot, aminek során kedvelt hobbijának, a fotózásnak idővel elismert művelőjévé vált, ugyanakkor pedig ez jövedelem-kiegészítést is eredményezett számára.

30 Jegyzőkönyv a baromfitenyésztési előadói munkakör átadásáról. H. n. [Veszprém], 1951. július 30.

31 Jegyzőkönyv a sajtófelelősi munkakör átadásáról. H. n. [Veszprém], 1951. július 31.

32 Talabér Gyula kérelme munkaköréből való felmentésére. Veszprém, 1951. február 41.

33 Talabér Gyula kérelme munkaköréből való felmentésére. Veszprém, 1951. július 17.

34 A nagykanizsai Állami Zálogház zálogcédulája. 1951. május 9.

35 Budapesti Fotóklub (Barna Nándorné aláírással, tisztség feltüntetése nélkül) levele Talabér Gyulához. Budapest, 1961. január 11.

36 A Budapesti Fotóklub távirata Talabér Gyulához. H. n. [Budapest], é. n. [1961].

37 Talabér Gyula felvételi kérelme a MADOME Titkárságához. Balatonfüred, 1958. február 24.

Hogy a háború utáni években mikor kezdett komolyabban fotózni, a források nem árulják el. Az azonban bizonyos, hogy az 1950-es évek derekán helyben már felfigyelték tehetségére, amiben alighanem fontos szerepet játszott idősebb barátja, az ismert ifjúsági író, Lipták Gábor (1912–1985), akinek egykori villájában működik ma a balatonfüredi Magyar Fordítóház 1998. évi megnyitása óta. Kapcsolatuk szorosságát mutatja, hogy Lipták lett Talabér Gyula első gyermekének, Tamásnak a keresztapja,³⁸ illetve Lipták volt Talabér nagynénje, Kenyeres Ágnes és Paleta Géza korábbi vezérkari ezredes³⁹ esküvői tanúja.⁴⁰ Vélhetően az ő révén Talabér 1954-ben Zákonyi Ferencsel (1909–1991), az 1945 utáni Balaton-kultusz egyik meghatározó alakjával, Balatonfüred talán legjobb ismerőjével dolgozhatott fotósként. Ennek eredményeként jelent meg ez évben az a diafilm, ami az *Utazás a Balaton körül Kenesétől Keszthelyig* címet viselte és 105 színes kockából állt. A filmet a Magyar Diafilmgyártó Vállalat készítette, kiadója a Veszprém Megyei Tanács VB volt. Szövegét Zákonyi Ferenc, valamint Lipták Gábor írta. A fényképeket részben személyesen Zákonyi, részben azonban Talabér Gyula készítette.⁴¹ Egy évvel később, 1955-ben ez a munka folytatódott hasonló felállásban: a 80 színes kockából álló film a *Tihanyi félsziget* címet kapta.⁴² Ez a két diafilm egyértelműen jelzi, hogy Talabér Gyula tehetségét kezdték felfedezni. Az 1950-es évek végétől aztán már országos szinten bekapcsolódott az amatőr fotós mozgalomba, ezt igazolja a fent már említett adat, amely szerint 1958-ban kérte felvételét (sikerrel) a MADOME soraiba.

A hagyatékában fennmaradt sporadikus források elszórt adatai között szemezgetve kibontakozik az a kép, amely szerint a mára jószerivel elfeledett Talabér Gyulát fényképész szakmai berkeken belül rövidesen komoly tisztelet és elismerés kezdte övezni. Azonban rohamosan hanyatló egészségi állapota alig néhány évvel ezt követően meggátolta abban, hogy igazán ki tudja bontakoztatni ez irányú tehetségét. Ugyanakkor a források alapján nyilvánvaló, hogy ő maga nagyon is határozottan törekedett ebbe az irányba. Ambícióit jelzi, hogy a Magyar Fotóművészek Szövetsége 1960 tavaszán például arról értesítette, hogy az általa a fenti szervezethez beküldött 9x12 centiméteres fotói közül 12 kép esetében engedélyezte a Művészeti Bizottság, hogy azokat külföldi kiállításokra vigyék. Az eljárás igencsak jellemző a korra, amint az is, hogy tudatták a fotóssal, hogy az engedélyeztetést a Nemzeti Banknál akkor tudják elintézni, ha a fotók 30x40 cm-es verzióját is mellékelik, egyúttal egy tanúsítványt is, hogy azok egyeznek a kisebb fotókkal. A 12 kép, amelyet elfogadtak tőle, az alábbi címeket viselte: 1. *Baltoni reggel*; 2. *Szélcsend*; 3. *Szobor és valóság*; 4. *Vasmacska*; 5. *Hula-hopp*; 6. *Szurkolók*; 7. *Érdeklődők*; 8. *Távolban egy fehér vitorla*; 9. *Tere-ferre*; 10. *Munka után*; 11. *Vízi csendélet*; 12. *Anyu lekésik!?* Apró adalék a korabeli hivatalossághoz: a levél végén derül ki, hogy Talabér valamennyi képét

38 A Lipták és Talabér/Kenyeres család kapcsolatára nézve: BAKOS Miklós: *Balatonfüredre emlékezem*.

In: Füredi História, VI. évf. (2006) 3. sz. 14–16. pp. és KATONA Csaba: *Metszéspont: egy író és egy fotós életútjának rövid találkozása*. In: *Amikor „fellazult tételben fogalmazódott meg a világ”*. Magyarország a hatvanas években. Szerk. ÓLMOSSI Zoltán – SZABÓ Csaba. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. 286–298. pp.

39 Paleta Géza személyére nézve: KATONA Csaba: *Válogatott fotók moldovai Paleta Géza (1898–1977) ezredes életéből*. In: *ArchivNet*, XIII. évf. (2013) 6. sz. http://archivnet.hu/hetkoznapok/valogatott_fotok_moldovai_paleta_geza_18981977_ezredes_eletebol.html.

40 BAKOS Miklós: i. m. 15. p.

41 <http://dia.osaarchivum.org/public/index.php?fs=2261>.

42 <http://dia.osaarchivum.org/public/index.php?fs=2119>.

elfogadták, bár ezt direktben nem tartalmazta az értesítés, épp csak az „El nem fogadott képek” listája ennyiből állt: –.⁴³

A képek hűen tükrözik Talabér Gyula művészeti hitvallását. Célja a hétköznapi élet pillanatainak megörökítése volt, nem nevezhető tehát klasszikus értelemben vett művészfotósnak, alkotásai nagyon is emberközeliek, témái a mindennapokból táplálkoznak, akár embereket, akár épületeket, akár természetet fotózott.

Sajátos módon a fent leírtak között éppen egyik legsikerültebb képe, a Valentyin Katajev szovjet író ismert ifjúsági regénye után címét nyerő *Távolban egy fehér vitorla* a kivétel. Itt a fotósnak egy olyan pillanatot sikerült elkapnia, amikor a Balaton fölött repülő két sirály és a vízen úszó, egyúttal azon visszatükröződő vitorlás szinte megkülönböztethetetlenek egymástól, eltelik némi idő, amíg az eltérés érzékelhetővé válik. Ahogy Kállai László – aki Talabér képeinek kidolgozását végezte a fennmaradt levelek szerint – fogalmazott a hozzá írt levelében:

„Sirályos képed díjazása egyébként már régebben ismert volt előttem, hiszen a *FOTO*ban láttam és olvastam róla a szép kritikát. [...] Kíváncsi vagyok, hogy a prágai kiállításon lesz-e sikere, hiszen nem »feltűnő« kép és így csak a »Feinschmeckerek«-nek⁴⁴ nyújt igazi élvezetet.”⁴⁵

Ugyanakkor a már-már kommersz, de helyesebben talán egyszerűnek nevezhető témák felé hajló témaválasztás, amely sokkal inkább jellemzi Talabért, teszi különösen értékesé fotói többségét a (hely)történész számára. Hiszen a korabeli Füred számos apró részletét örököltette meg, ezen felül azonban – tágabb horizontról szemlélve mindezt – „nemcsak” a füredi élet részleteit lephetjük fel, hanem például a manapság oly divatos retró jegyében a korai Kádár-korszak hajviseletének, ruházatának, gesztusainak is gazdag tárháza e fotók sora: gondoljunk például a *Hulahopp* vagy az *Anyu lekésik!?* címűekre. Előbbin a kikötőben hulahoppozó hölgyön megfigyelhető kockás nadrág, a jampeces nagyszemüveg, utóbbin a kislány viselete kifejezetten korjelző. De figyelme nem csupán a turisták által látogatott nyári Füredre terjedt ki: fotózta a település fölött meghúzódó Koloska-völgyet, a Füredhez csatolt Arács falusias házait, a kikötőben a hajókat, a halászokat és kocahorgász kisfiúkat, a hajógyári munkásokat. A falusi részen pedig a fürdőteleptől feljebb a piacot, az árusokat, a hétköznapi embereket, a pályán sportoló fiatalokat, de tárgyakat is: egy poharat, egy horgonyt, a piacon árusított kalapokat. Színes mozaikok alkotják tehát füredi hagyatékának zömét.

Érdemes azonban visszatérni a *Távolban egy fehér vitorla* című fényképre, ez ugyanis nemcsak egyik legjobban eltalált, de legsikeresebb fotója is volt Talabér Gyulának. Az e cikk elején említett hallei honoráriumot is e fénykép után fizették ki neki, mégpedig nemcsak azért, mert megjelent a megnevezett újságban, hanem azért is, mert Halléban egy kiállításon is szerepelt több más magyar fotós műveivel egyetemben, sőt, egy albumban is napvilágot látott.⁴⁶ Ezt az albumot a hallei Fotokinoverlag azzal a szándékkal adta ki, hogy keresztmetszetet adjon a kortárs magyar fotóművészetről, összeállítója pedig a magyar Bence Pál (1931–1989), 1954–1980 között a *FOTO* című újság szerkesztője volt. A Talabér által közlésre szánt képek közül a *Távolban egy fehér vitorlát* választották ki (egy szerző egy képpel kerülhetett az albumba).⁴⁷

43 Derényi Károlyné képfelélő levele Talabér Gyulához. Budapest, 1960. május 13.

44 Ígyenceknek (német).

45 Kállai László levele Talabér Gyulához. H. n., é. n. [1959 körül].

46 Ungarische Maisterfoto sim Fotos Kabinett. Aus Halle Berichtet [újságkivágás].

47 Bence Pál, a *FOTO* szerkesztőjének levele Talabér Gyulához. Budapest, 1958. november 12.

Ettől függetlenül 1959-ben Talabér Gyula ezzel a fotójával a Fotóklubok II. Szalonján a Miskolci Fotóklub plakettjét is elnyerte.⁴⁸ Ezt megelőzően pedig, még 1958-ban Pécssett, a Mecseki Fotóklub révén is díjat nyert a fényképpel: „A sirályos képem, háttérben a hajóval, Pécssett első díjas lett, és most kivitték Prágába.”⁴⁹ Az értesítésben, amely fényképének díjazásáról szól, az alábbiak szerepeltek: „... a II. Pécsi Országos Művészi Fényképképző kiállításon a bírálóbizottság döntése alapján *Távolban egy fehér vitorla* című képével a kiállítás érmét nyerte.”

Az ünnepélyes átadásra Pécssett került sor 1958. november 22-én.⁵⁰ A siker ellenére azonban Talabér nem tudott személyesen jelen lenni az átadáson. Mint ahogy fogalmazott: „... sajnálattal közlöm, hogy a jelen körülmények között a kiállítás megnyitására és a díj átvételére megjelenni semmiképpen nem áll módomban. Munkahelyemen beállított kísérletek egyetlen nap mulasztást sem tesznek lehetővé.”⁵¹

Ami az említett prágai kiállítást illeti: az 1958. évi Prágai Ünnepi Hetekre hívták meg a Magyar Fotóművészek Szövetségét, ők állították össze a kiállítást.⁵² A hirtelen ötletet mutatja az a távirat, amelyben a képről a *FOTO* című magazin szerkesztősége azonnal kér egy nyomdai munkálatokra alkalmas reprodukciót, e táviratban pedig Talabér Gyulát – a zalai település nevére asszociálva – Zalabér Gyulaként szólították meg.⁵³ A *FOTO*nak egyébiránt ezekben az években rendszeresen dolgozott, így például közölte képét az 1958. augusztusi és az 1959. júniusi szám is.

A *Távolban egy fehér vitorla* sikerét több másik részsiker előlegezte meg. 1958-ban Talabér a Balatoni Intéző Bizottság és a Magyar Fotóművészek Szövetsége *Négy évszak a Balatonon* című pályázatán szerepelt eredményesen: IV. díjat nyert *Szellő se lebben* című képével, amiről a Magyar Fotóművészek Szövetsége értesítette őt.⁵⁴ Ugyanezen a pályázaton egy V. díjjal is jutalmazták, a *Vontatókötélen* című képéért. A díjak átadása 1958. december 3-án volt.⁵⁵ 1959-ben a Magyar Fotóművészek Szövetsége által jegyzett *Magyar Fotóművészet* az évi számában jelent meg *Hullám* és *Szurkolók* címmel két fotója.⁵⁶

Főállású munkája – kertészeti kutatóként dolgozott Balatonakalinn – azonban, mint már láthattuk, bizonyos mértékig hátráltatta Talabért a művészeti előrelépésben. Ez év tavaszán lehetősége nyílt arra, hogy a Magyar Fotóművészek Szövetsége kéthetes fotóiskoláján vegyen részt Budapesten, amihez az nyitotta meg az utat számára, hogy ő volt a szövetség által kiírt Országos Tehetségkutató Pályázat egyik nyertese. Konkrétan az első helyet nyerte el egyik képével (címét sajnos nem ismerjük) a „Sopron és környéke csoportban”, amiről a Soproni Fotóklub értesítette.⁵⁷ Így 1958. április 27. és május 9. között Budapesten részt vehetett volna a MADOME Belgrád rakparti színhelyén rendezett tanfolyamon, ahol laboratóriumi gyakorlati munkák is szerepeltek az anyagban. Mint vidéki résztvevőnek szállás is rendelkezésére állt Budapesten.⁵⁸ Ám nem nyílt

48 Tarcai Béla titkár levele Talabér Gyulához. Miskolc, 1959. április 25.

49 Talabér Gyula levele Kállai Lászlóhoz. Balatonfüred, 1959. január 12.

50 Gyuró Béla kiállítás titkár levele Talabér Gyulához. Pécs, 1958. november 17.

51 Talabér Gyula levele a Mecseki Fotóklub Titkárságához. Balatonfüred, 1958. november 21.

52 A Mecseki Fotóklub levele Talabér Gyulához. Pécs, 1958. október 25.

53 A *FOTO* szerkesztőségének távirata Talabér Gyulához. Budapest, 1958.

54 Derényi Károlyné képfelölős levele Talabér Gyulához. Budapest, 1958. december 17.

55 Derényi Károlyné képfelölős levele Talabér Gyulához. Budapest, 1958. november 19.

56 Derényi Károlyné képfelölős levele Talabér Gyulához. Budapest, 1958. december 4.

57 Finta Béla titkár levele Talabér Gyulához. Sopron, 1958. március 24.

58 Fenyő Imre gazdasági vezető levele Talabér Gyulához. Budapest, 1958. március 26.

módja arra, hogy éljen a felkínált lehetőséggel: „...foglalkozásomat tekintve kertészeti kutató vagyok, és a fotóiskola időpontja egybeesik a kutatómunkám egyik évi munkacsúcsával, sajnos semmi körülmények között sem tudok elszabadulni a kérdéses két hétre.”⁵⁹

Egy évvel később, 1959-ben a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata értesítette arról, hogy a Balatoni Intéző Bizottság, amely fotópályázatot írt ki, átadta nekik a „Sellő” jellegű *Őszi fények* című fotóját azzal a céllal, hogy abból képes levelezőlapot készítsenek. Ez is komoly siker volt Talabér számára, aki nem élt éppen fényes anyagi körülmények között: a negatívval együtt 300, negatív nélkül 200 forintot ajánlottak számára képe fejében.⁶⁰ Ez azért járt neki, mert a fotó IV. díjban részesült (megosztva négy másik fotóval) a pályázatra érkezett összesen 341 kép közül.⁶¹ Az átadásra, amelyen nem tudjuk, hogy részt tudott-e venni személyesen, 1957. december 4-én kerített sort a Magyar Fotóművészek Szövetsége székházában (Kertész utca 36.). A nyertes képet az Intéző Bizottság főtitkára, Déry Tibor írta a készülő *Balatoni Útikönyv* számára közlésre javasolta.

Hasonló anyagi, ugyanakkor szakmai siker volt ugyancsak 1959-ben, hogy a *Hungarian Foreign Trade (A Magazine of Hungarian Production and Export)* szerkesztősége a *Nyári reggel* című képe közlését kérte.⁶² Ugyanezen évben a Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat kérte fel a *Rózsák* című kötet fotóinak elkészítésére, darabját 50 forinttal, összesen 600 forinttal honorálva.⁶³ Ezek az egymást követő adatok világosan mutatják: a fotózás nem csupán hobbi, de immár komoly kereset-kiegészítés is volt a háromgyermekes apa életében.

Aktivitását, amelyet betegsége tört meg, szakmai díj is jelezte. A MADOME 1959-ben ezüstjelvénnel tüntette ki őt „a hazai és nemzetközi kiállításokon elért kimagasló eredményeiért, valamint az Egyesület érdekében kifejtett áldozatkész munkájáért”. Az átadás helyszíne Budapest volt 1959. június 1-jén.⁶⁴

E szakmai sikerek, amelyeket 1958–1960 között aratott Talabér Gyula, azt látszanak alátámasztani, hogy komolyabb fotós karrier várhatott volna rá. Mint azonban már láthattuk, 1961-től egészsége folyamatosan és gyorsan romlott, 1962-ben pedig fiatalon elhunyt. Ilyen értelemben pályája csonka, torzóban maradt. Ám fennmaradt képei hitelesen tanúskodnak a korabeli Balatonfüred és a Balaton mindennapjairól, köszönhetően a leszármazottak gondosságának. Rövid életének vázlata pedig sajátos példaként hozható fel a XX. századi Magyarországot, ezen belül a Rákosi- és a korai Kádár-korszakot idézőn.

59 Talabér Gyula levele a Magyar Fotóművészek Szövetségéhez. Balatonfüred, 1958. március 29.

60 Nemes Béla igazgató levele Talabér Gyulához. Budapest, 1959. október 30.

61 Déry Tibor főtitkár levele Talabér Gyulához. Budapest, 1957. november 27.

62 Vécsey György főszerkesztő levele Talabér Gyulához. Budapest, 1959. szeptember 30.

63 Lányi Ottó igazgató levele Talabér Gyulához. Budapest, 1959. február 13.

64 Tomori Ede főtitkár levele Talabér Gyulához. Budapest, 1959. május 22.